

De Kleine Kernen in Zuid-Holland: Parels van de samenleving

Visie van de ZHVKK en beleidsplan 2008 – 2012 (geactualiseerd september 2008)

Inleiding

Het Zuid-Hollandse platteland kenmerkt zich door het herbergen van grote steden en een grote diversiteit zoals de Waarden, Veenweide gebied, de Eilanden en de Duin en Bollenstreek inclusief het Westland. De aandacht van de stad voor het platteland is toegenomen. Steeds meer bezoekers komen naar het platteland voor de natuur, het landschap en de sfeer dat rust en gemoedelijkheid uitstraalt. Steeds meer aandacht is er voor het platteland in de nabije omgeving van stedelijk gebied. Kan het platteland in de behoefte voorzien aan recreatie, ruimte, rust en natuur die de stedeling nodig heeft voor zijn of haar leefbaarheid in de stad? De plattelandsbewoners, de beleidsmakers en de ondernemers spelen hierop in, ieder op eigen wijze. Nieuwe recreatieve ondernemingen ontstaan die vertier, vertering en verblijf bieden aan de toerist die de stad ontvlucht. Met een innovatief aanbod speelt het platteland in op de vraag naar ontspanningsmogelijkheden.

De dorpen op het platteland zijn niet alleen kernen van rust en ruimte, maar ook het broedgebied voor sociale en technische innovatie waar met fleur wordt gewoond, gewerkt en geleefd. Het zijn de parels van het Zuid-Hollandse platteland.

De leefbaarheid en de dynamiek van het platteland wordt gemaakt door haar bewoners. Zij spelen in op de ontwikkelingen waar zij deel van uit maken. Er is volop ondernemerschap en innovatie. Niet alleen de toerist ontmoet de gastvrijheid, ook in de zorgsector zijn nieuwe concepten ontwikkeld. Zorgboerderijen zijn inmiddels een begrip geworden. Kleinschalig wonen is het nieuwe denken in de zorg voor hen met geestelijke of lichamelijke beperkingen. Ouderen blijven veel langer zelfstandig wonen met professionele en vrijwillige ondersteuning. Op sociaal gebied zijn er volop ontwikkelingen. Een Kulturhus of een multifunctioneel centrum is een antwoord op de schaalvergroting. Door het combineren van verschillende functies krijgt de sociale cohesie kans zich te sterken. De combinatie van welzijn, zorg, wonen en commerciële dienstverlening is een concept met toekomst.

De bibliotheekvoorzieningen spelen in op de veranderingen en leveren maatwerk in de kleine kernen en kunnen combineren met verschillende andere organisaties en instellingen.

Er zijn in Zuid-Holland ongeveer 130 kleine kernen (inwonertal tussen \pm 400 tot 5.000) bekend. De bewoners van deze dorpen zijn de bron van de dynamiek van het platteland. Het zijn de zandkorrels die de parel vormen. Zij vinden elkaar gemakkelijk, de binding met elkaar ofwel de sociale cohesie is in de Zuid-Hollandse kleine kernen sterk in vergelijking met andere gebieden. Een dorpsorganisatie die de leefbaarheid in het dorp beoogt te verbeteren, is een belangrijke motor in het initiëren en onderhouden van de ontwikkelingen. In alle sectoren, inclusief de lokale overheden heeft een schaalvergroting plaatsgevonden en de bewoners zien hun dorpsorganisatie steeds belangrijker worden voor de samenwerking met overheid en andere organisaties. Ook de gemeenten zoeken naar een grotere interactie met de bewoners om draagvlak voor beleid uit te bouwen. De dorpsorganisaties vervullen zo een onmisbare schakel tussen inwoners van het dorp en het lokale bestuur zoals gemeente, regionale verbanden en de provincie.

Deze schakelfunctie vervullen de dorpsorganisaties ook steeds meer met andere maatschappelijke dienstverleners zoals woningcorporaties, zorginstellingen, jongeren en welzijnswerk en van commerciële partijen zoals banken en midden en klein bedrijven.

Zij zijn de politiek neutrale spreekbuis van het dorp en vaak ook de sleutel voor het mobiliseren van vrijwillige participatie in activiteiten en projecten die de leefbaarheid verhogen.

Leefbaarheid in de kleine kernen

Leefbaarheid is een containerbegrip. Wij verstaan onder leefbaarheid de sociaal-culturele, economische, ruimtelijke en politiek-bestuurlijke aspecten van het leven in een bepaalde plaats, wijk of dorp. Deze aspecten kunnen we niet los van elkaar zien, er is een grote samenhang tussen deze aspecten.

Sociaal-cultureel

Op sociaal-cultureel gebied is er veel veranderd in de samenleving in de kleine kernen. Uit de statistieken van de provincie Zuid-Holland blijkt dat in de kleine kernen de ontgroening en de vergrijzing sneller gaat dan in de rest van de provincie. Vooral startende jonge gezinnen zijn in aantal afgenomen. Deze bevolkingsgroep speelt een belangrijke rol in de sociale cohesie. Voor de sport, het verenigingsleven, de scholen en andere voorzieningen spelen zij een cruciale rol. Een beleid dat huisvesting van deze doelgroep mogelijk maakt verhoogt de dynamiek van de samenleving. Vaak zijn zij ook taakcombineerders, die werken, wonen en de zorg voor hun ouders en kinderen combineren. Deze groep heeft specifieke wensen voor het vinden van voorzieningen in dezelfde plaats.

De vergrijzing kan als probleem, maar ook als kans gezien worden. Hoe actiever de deelname aan de samenleving, hoe minder snel men zorg nodig heeft. Wat kunnen we deze doelgroep bieden? Waar willen zij zich voor inzetten? Zijn er woningen die geschikt zijn voor deze doelgroep? Is er zorg in de buurt? Geen dorp is gelijk en maatwerk is nodig. We moeten alleen de vraag aan hen stellen en proberen de antwoorden op deze vragen te realiseren. Mantelzorg wordt in de dorpen veel geboden. Een goede combinatie van mantelzorg en professionele zorg levert beter maatwerk en verlaagt de kosten.

Veel voorzieningen zijn verdwenen. De overgebleven voorzieningen verdwijnen misschien ook. De dynamiek zit in het maken van slimme combinaties. Aanbieders van diensten zoals de gemeente, de woningcorporatie, de zorgorganisaties en commerciële dienstverlening zoals banken, winkels, etc., vinden elkaar mits ze daartoe worden aangespoord. Multifunctionele gebouwen die dienstverlening van diverse pluimage herbergen hebben de toekomst. De nodige samenwerking tussen de verschillende organisaties worden zo gestimuleerd.

Kunst en cultuur uitingen zijn belangrijk voor de binding met elkaar en de identiteit van het dorp. De initiatieven mogen niet door regelgeving verschrompelen, een stimulerende benadering is nodig. Over jongeren wordt vaak meer gesproken dan met jongeren. Samenleven is een kunst, het moet wel samen gedaan worden.

Plattelandseconomie

Economische activiteiten hebben een grote invloed op de leefbaarheid. Economische groei van bedrijven gaat gepaard met meer bedrijfsruimte en dat is niet bij het dorp te vinden.

Werkgelegenheid en diverse goodwill activiteiten nemen af. Op kleine schaal zijn er veel nieuwe economische activiteiten die een plaats zoeken in de dorpen waar de ondernemer woont of wil beginnen. Een stimulerend beleid in ruimtelijke ordening en een economische stimulans zijn noodzakelijk. Nieuwe ondernemers hebben een extra zetje nodig.

De wet en regelgeving en vooral de rigide handhaving daarvan bij individuele ondernemers is een remmende factor voor nieuwe initiatieven. Vooral agrariërs die naast hun agrarisch bedrijf een nieuwe bedrijfstak willen beginnen ervaren een remmende wet en regelgeving. Bestemmingsplannen zijn vaak beperkend in plaats van stimulerend. Het platteland vraagt om een benadering van ontwikkelingsplanologie.

Het platteland ruimtelijk gezien

De ruimtelijke ordening stuurt als het ware de leefbaarheid in de kleine kernen. Het aanbod van huizen bepaalt voor een groot deel de bevolkingssamenstelling. De ontgroening is mede ontstaan door het geringe aanbod van betaalbare starterwoningen. De groeiende mobiliteit maakt het mogelijk om op het platteland te wonen en elders te werken. Deze zogenaamde import vindt gemakkelijk een woning, maar een deel van hen heeft hun sociale activiteiten in de plaats van herkomst behouden. Door prioriteit te geven aan afstemming van de woningbouw aan de woningbehoefte van de dorpsbewoners wordt de samenlevingsopbouw niet gestuurd door de ruimtelijke ordening maar door sociaal-economische processen.

De openheid en ruimte van het platteland zijn een kostbaar goed. Bebouwen van nog meer natuur en landschap tast de gunstige eigenschappen van het platteland aan. Toch zal moeten worden voorzien in de woningbehoefte van specifieke doelgroepen, starters en senioren. Daarvoor is maatwerk nodig. Op kleine schaal kan er veel mogelijk worden gemaakt. Wet en regelgeving dienen hiertoe meer ruimte te geven. Een plattelandsbestemming zou mogelijkheden bieden om vrijkomende agrarische gebouwen voor bewoning geschikt te maken waarbij de bewoners niet alleen voor de lusten maar ook voor de lasten zoals geurcirkels tekenen.

Dorpsbewoners nemen steeds vaker initiatieven voor de inrichting van het buitengebied, vooral nieuwe fiets en wandelpaden zijn in trek. Deze ontwikkelingen vragen een stimulerende omgeving.

Burgerparticipatie op het platteland, de politiek-bestuurlijke dimensie

Door fusies en herindelingen zijn de gemeenten grootschaliger geworden. De afstand tussen dorpsbewoners en bestuur is groter geworden. De ideeën en initiatieven voor de leefbaarheid die bij de dorpsbewoners leven vinden onvoldoende haar weg naar beleidsontwikkeling en uitvoering. Voor steeds meer gemeentelijke politici en beleidsmakers blijken dorpsorganisaties goede gesprekspartners te zijn, die verwoorden wat er leeft onder de inwoners. Zo ontstaat er een wisselwerking tussen bewoners en gemeente en kan de gemeente beleid maken dat bij het dorp past. Een goed functionerende dorpsorganisatie overbrugt de veel besproken kloof tussen politiek en burgerij.

Door de bewoners via hun dorpsorganisatie al in de ontwikkelingsfase van de beleidscyclus te betrekken, kan men op een grotere participatie van de bewoners rekenen in de uitvoering van activiteiten en projecten.

Visie

De ZHVKK ziet een groot potentieel aan mogelijkheden om de leefbaarheid in de Zuid-Hollandse kleine kernen te verbeteren. De trend van steeds grootschaliger laat vele kleinschalige initiatieven opbloeien. De vergrijzing kan een bron van activiteit en inspiratie zijn, mits daar de mogelijkheden toe geboden worden. De zorgbehoefte neemt af naarmate de actieve participatie van de senioren toeneemt. In de dorpen is de binding tussen de bewoners groter dan elders, een eigenschap dat een grote participatie in leefbaarheidactiviteiten kan mobiliseren. Jonge of nieuwe ondernemers zoeken naar vestigingsmogelijkheden. Voorzieningen kunnen door slimme combinaties in stand worden gehouden of zelfs terugkomen.

De ZHVKK ziet veel mogelijkheden en kansen om de leefbaarheid in de kleine kernen te verbeteren. Zij wil zich sterk maken voor de dorpsbewoners om de geboden kansen te kennen en aan te grijpen. Samen staan ze sterk, georganiseerd in dorpsorganisaties en deze krachten worden gebundeld in de ZHVKK. Veel innovaties op sociaal en technisch gebied vinden hun oorsprong op het platteland. Door voortdurend actief op maatschappelijke ontwikkelingen in te spelen is er een grote creativiteit ontstaan van waaruit nieuwe initiatieven voortkomen. Deze dynamiek en innovaties zijn de kracht van het platteland.

De dorpsbewoners vinden via hun eigen organisaties steeds beter de weg naar de lokale overheid en andere organisaties. Zij participeren graag in de ontwikkeling en uitvoering van beleid. Het motto meedenken en meedoen past hen precies. Een effectieve burgerparticipatie is een katalysator voor leefbare ontwikkelingen.

De ZHVKK gelooft in de kracht van de bewoners in de kleine kernen en hun dorpsorganisaties en de kracht van een kleinschalig, leefbaar platteland. Zij wil deze groene motor meer bekendheid geven door de leefbaarheidinitiatieven en resultaten uit te dragen. Zij wil aanjager zijn van innovatieve processen die de leefbaarheid in de kleine kernen bevordert. In de visie van de ZHVKK zijn er volop mogelijkheden om de leefbaarheid in stand te houden en te verbeteren. Ook waar trends als negatief worden ervaren zal de ZHVKK geen klaagzang houden maar zich inzetten voor gewenste ontwikkelingen.

Nieuwe benadering: Geen trendbreuk maar brekende trends

Met bovenstaande visie wordt de volgende stap van de ZHVKK gezet. De trend van verdwijnende voorzieningen, krimpende economische activiteiten, groeiende kloof tussen burger en politiek en achterstand in doelgroepwoningen zal niet de inhoud zijn van de boodschap die de ZHVKK uit wil dragen. We gaan uit van het vermogen van de kleine kernen om nieuwe en gunstige ontwikkelingen te initiëren. De dorpsbewoners weten als geen ander in te spelen op trends en ontwikkelingen, zij

staan niet moedeloos aan de kant, maar zoeken oplossingen en nieuwe wegen. Deze kracht om steeds vernieuwend op kansen en bedreigingen in te spelen willen we stimuleren, versterken en naar buiten brengen.

De ZHVKK legt hiermee een groter accent op het stimuleren en verspreiden van nieuwe initiatieven en belangenbehartiging door het promoten van de kracht en dynamiek van de bewoners op het platteland. We dragen voorbeelden aan van oplossingen en nieuwe ontwikkelingen. Stimuleren en katalyseren. Belangen niet behartigen door te reageren op beleidsvoornemens, maar beleidsmakers van te voren laten zien welke ontwikkelingen er mogelijk zijn en een gunstig effect op de leefbaarheid van de dorpsbewoners hebben. Op dorpsniveau doen we dit al door het begeleiden van dorpsplannen. Om de belangen te behartigen op regionaal en provinciaal niveau zullen we de nadruk leggen op beleid en maatregelen die voorwaardenscheppend zijn om initiatieven en nieuwe leefbaarheidontwikkelingen te stimuleren. Dit is geen trendbreuk met het verleden, maar het breken van de trends die de leefbaarheid in de kleine kernen negatief beïnvloeden. Korte termijn resultaten zullen we laten zien, maar het proces dat we aanjagen stuurt aan op duurzame resultaten die op termijn meetbaar zijn.

Beschrijving van de organisatie in doelen, resultaten en activiteiten

De hoofddoelstelling van de ZHVKK is het bijdragen aan verbeteringen van de leefbaarheid in de kleine kernen in de provincie Zuid-Holland.

Daaruit zijn de volgende doelstellingen afgeleid.

1. Een netwerk zijn van goed functionerende dorpsorganisaties. Ondersteuning dorpsorganisaties om effectiviteit en professionaliteit te verhogen. Stimuleren van nieuwe dorpsorganisaties waar deze ontbreken.
2. Katalysator zijn voor nieuwe ontwikkelingen en initiatieven die de leefbaarheid in de kleine kernen verhogen of in stand houden.
3. Het stimuleren van een effectieve en duurzame burgerparticipatie in de kleine kernen.
4. Promotie van de kracht en dynamiek die in de kleine kernen en hun dorpsorganisaties aanwezig is. Netwerken en samenwerken met organisaties die een stimulerende rol in gewenste ontwikkelingen spelen.
5. Coördinatie van en participatie in projecten die direct of indirect een bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de kernen.

Van doelen naar resultaten

Resultaat 1 netwerk van professionele dorpsorganisaties

De aangesloten dorpsorganisaties verbeteren hun functioneren. Zij professionaliseren door leren van elkaar en van deskundigen. Ze zijn beter geïnformeerd over leefbaarheid thema's en initiatieven. Het vergroten van de invloed van bewoners op hun leefomgeving door effectieve burgerparticipatie is een van de thema's. Zij nemen actief deel aan het netwerk van de ZHVKK en landelijke netwerken. Het ledenbestand groeit door nieuwe dorpsorganisaties en grotere bekendheid.

Resultaat 2 Katalysator van initiatieven en nieuwe ontwikkelingen

Nieuwe ideeën en initiatieven zijn beter bekend door de ZHVKK en haar netwerken. Nieuwe ideeën en initiatieven komen ondermeer voort uit de dorpsplannen. Het toepassen van nieuwe concepten wordt begeleid door de ZHVKK.

Resultaat 3 Effectieve en duurzame burgerparticipatie

De huidige wijze van participatie wordt in beeld gebracht. De verschillende goede voorbeelden van participatie in ontwikkeling en uitvoering van beleid zullen via het netwerk verspreid worden. De ZHVKK is een bron van specifieke kennis voor belangstellende gemeenten en organisaties.

Resultaat 4 Promotie van de kracht van kleine kernen

De voor Zuid-Holland specifieke leefbaarheids situatie vraagt om specifieke ontwikkelingen op het platteland. Dorpsplannen, onderzoek en adviesonderwerpen worden gebruikt om de kracht en dynamiek van de dorpsbewoners aan te geven. Gewenst beleid voor nieuwe ontwikkelingen zal bij de betreffende organisaties en lokale overheid worden aangekaart. De ZHVKK wordt steeds bekender en werft naast subsidies een vaste kring van donateurs.

Resultaat 5 Doen en zorgen dat het gedaan wordt

Door een actieve rol te spelen in projecten en door zelf nieuwe projecten te initiëren, wordt de leefbaarheid op het platteland direct of indirect verhoogd.